

Fonemska analiza - nadaljevanje

- Ponovimo:
 - Glasovi v kontrastivni distribuciji: alofoni različnih fonemov: **koča** – **toča**; **banka** – **barka**
 - Glasovi v komplementarni distribuciji: alofoni istega fonema: **banka**, **konj**, **noga**
 - Prosta variacija: ???:

Alofoni: **konj** - mehčani ali zobnojez./alveolarni;

Fonemi: **economic** [i:], [], **bead-bed**, **seed-said**...

1. Dva nivoja reprezentacije in pravila

- Globinska oblika (GO): razlikovalni (kontrastni) glasovi v jeziku,
- Informacija v mentalnem slovarju: /banka/
- Površinska oblika (PO): konkretna izgovorjava, alofonska realizacija fonemov iz globinske oblike; [baŋka]
- Povezava: GO → Pravila → PO

2. Oblika pravila

$A \rightarrow B / X_Y$

A postane B v okolju, kjer je pred njim X in za njim Y.

Primer: angl. samoglasniški fonemi imajo nosniško izgovorjavo/alofon pred nosnimi zaporniki: *ran, ram, rang, tin, dim, etc.*

- Pravila za posamezni samoglasnik;
- Splošno pravilo:

$[+zložni] \rightarrow [+nosni] / _ [+nosni]$

3. Kako izbrati globinsko obliko?

[p] [ph][p̥], zakaj /p/, ne pa število ali ime?

3.1. Simbol naj pove nekaj o fonetični naravi alofonov, v katerih se udejanja;

- Vedno izberemo enega od alofonov;
- Če je alofonov več, izberemo najbolj *preprostega*.

3.2. Za globinsko obliko vzamemo tisto, ki se pojavlja v največ okoljih;

- primer: angleški nezveneči jezičniki in drsniki

[+zvoč., -zložni, -nosni] → [-zveneči]/[-zveneči]_

3.3. Fonetična podobnost alofonov istega fonema

[h] samo na začetku zloga v angl.; ham, hat, ahead

[ŋ] samo na koncu zloga v angl.; bring, sing, singing

- Komplementarna distribucija [h] in [ŋ]?

- Komplementarna distribucija [ph] ter [k], [t] ?

3.4. Naravnost pravila, ki povezuje GO in PO

Premena: [s] [ʃ] v angleščini

pass, this [s]

pass you, this year [ʃ]

Pravilo: [s] → [ʃ] ali [ʃ] → [s]?

- [s] v več okoljih: *pass, passed, passing, passes*, [ʃ] samo pred [j];
- lastnosti: [s] [+koronalni, +sprednji], [ʃ] [+koronalni, -sprednji], [j] [+koronalni, -sprednji] → asimilacija

- Bolj naraven proces: [s] → [∅]

- Primerjava:

last, let [t]

last year, let you [t∅]

loud, feed [d]

loud yell, feed you [d∅]

2 Spanish (Romance; Spain, Latin America)

Examine the following Spanish data from Quilis and Fernández (1972), focusing on the sounds [b], [β], [g], [ɣ], and answer the questions below. Note: [β] = voiced bilabial fricative; [ɣ] = voiced velar fricative.

a. bomba	'bomb'	e. beŋga	'(s/he) comes'
b. beya	'plain'	f. boβa	'foolish'
c. tuβo	'tube'	g. gato	'cat'
d. paya	'pay'	h. tumbo	'fall'

- i. Can you identify any relationship between the sounds [b], [β], [g] and [ɣ]? If so, what sort of relationship is it? If not, why can we say there is not?
- ii. Depending on your answer to (i), either write a rule to capture the relationship(s) you have observed, or list the environments that lead you to believe that the sounds are not related.
- iii. What might we expect of the sounds [d] and [ð] in Spanish? Why?
- iv. Compare your answer in (iii) with the following data.

i. rondar	'to patrol'	k. roðar	'to roll'
j. dar	'to give'	l. deðo	'finger'

- v. Do the data bear out your expectation? Explain.
- vi. Make a general statement about the relationships holding between the sounds [b], [β], [g], [ɣ], [d] and [ð].

3 Korean (isolate; Korea)

Examine the following Korean data and answer the questions below. Note: tones are not indicated.

a. satan	'division'	k. jesuʃil	'washroom'
b. ʃeke	'world'	l. inzweʃa	'publisher'
c. ʃaŋza	'business'	m. paŋzək	'cushion'
d. inza	'greetings'	n. ʃihap	'game'
e. ʃekum	'taxes'	o. sosəl	'novel'
f. sæk	'colour'	p. su	'number'
g. sæ	'new'	q. ʃiktəŋ	'dining room'
h. p ^h uŋzok	'custom'	r. sul	'wine'
i. ʃɪlsu	'mistake'	s. jəŋzutʃuŋ	'receipt'
j. susul	'operation'	t. ʃinpu	'bride'

- On the basis of the data above, are the sounds [s], [z] and [ʃ] in Korean all allophones of the same phoneme? Are any, or all, of them separate phonemes?
- Justify your answer to (i) by discussing the evidence you used to determine the status of [s], [z] and [ʃ].
- Depending on your answers to (i) and (ii), provide either a rule or a list of contrasting environments expressing the distribution of [s], [z] and [ʃ].
- If [s], [z] and [ʃ] are allophones of a single phoneme, which would you choose to represent that phoneme? Justify your answer.

4. Fonološke premene, procesi, pravila

Premena: napovedljivo premenjavanje glasov v jeziku; slovenščina [n] in [ŋ]; angleščina [p] in [ph]

Proces: premene pripišemo fonološkim procesom, npr. aspiracija, asimilacija (npr. mesta izgovorjave)

Pravilo: formalni zapis razmerja med enotami na različnih nivojih reprezentacije (GO, PO); proces predstavimo v obliki pravila, iz katerega sledi premena

5. Vrste premen

- a. [wɪt] vs. [wɪn]
[tu:l] vs. [tū:m]
- b. 'i[n]edible, i[n] Edinburgh' vs.
'i[m]possible, i[m] Preston' vs.
'i[ŋ]conceivable, i[ŋ] Cardiff'
- c. 'rat[s]' vs. 'warthog[z]' vs. 'hors[ɪz]'
'yak[s]' vs. 'bee[z]' vs. 'finch[ɪz]'
- d. 'lea[f]' vs. 'lea[v]es'
'hou[s]e' vs. 'hou[z]es'
- e. 'electri[k]' vs. 'electri[s]ity'
'medi[k]al' vs. 'medi[s]inal'

5.1. Fonetično pogojene premene

(a), (b)

Nastopijo vedno (v vseh besedah) v specifičnem okolju v specifičnem jeziku.

5.2. Fonetično in morfološko pogojene premene

(c) množina v angleščini

[s, z, ɪ, ɪ, tɪ, dɪ] → [ɪz]

ostali nezveneči glasovi → [s]; ostali zveneči glasovi → [z]

bays (morfološko kompleksna) – *base* (morfološko preprosta beseda)

fens – *fence*

Produktivna premena

5.3. Fonetično, morfološko in leksikalno pogojene premene

(d), (e)

Fonetična pogojenost:

- Zvenečnost V_V
- [k] → [s]/_[i]

Morfološka pogojenost (morfološka kompleksnost):

basis, kit

Leksikalna pogojenost:

chiefs, liking

5.4. Nefonološke premene

nadomestna/supletivna oblika:

go - went

biti – sem

be – am, was

iti - grem

6. Pregled fonoloških pravil

6.1. Pravila, ki spreminjajo lastnosti

Asimilacija/prilikovanje: lastnost glasu se spremeni glede na lastnost sosednjega glasu; mehkonebnjenje, nazalizacija, palatalizacija

roka, noga, streha, stvarca – ročica, nožica, strešica, stvarčica

Disimilacija/različenje: različni se enaka lastnost pri sosednjih glasovih;

chimney [tʃimli]: [+nosni] → [-nosni]/[+nosni]_

6.2. Pravila, ki operirajo s segmenti

6.2.1. Onemitev segmenta/glasu

Glas se izbriše: $A \rightarrow \emptyset$ /okolje

angleščina: *knee, knife*

$[k] \rightarrow \emptyset$ /_[n](začetek besede)

6.2.2. Vtikanje segmenta/glasu

Glas se doda: $\emptyset \rightarrow A$ /okolje

slovenska narečja: *pejč, kojn, pojsla*

angleščina: *film* [fil m]

6.2.3. Premet (metateza)

Zamenjava zaporedja glasov v besedi.

angleščina: *b1r2i3d, frist, thridde* > *b1i3r2d, first, third*

slovenščina: *bečela* > *čebela*

škotska angl.: *pattern, modern* [pætr n]

6.2.4. Reduplikacija

fonološki in morfološki proces;

kopija dela ali cele besede → dodajanje kopije originalni besedi (*bye-bye, no-no, walkie-talkie*)

tagalog, dakota: označevanje časa in števila

tagalog, dakota: označevanje časa in števila

tagalog:

sulat koren za *pisati*

susulat prihodnjik za *pisati*

basa koren za *brati*

mambasa nedločnik s predpono

mambabasa nominalizacija

slovenščina: izražanje kontrasta (*domov domov, zadnjič zadnjič*)